

Obowiązki informacyjne spółek prawa handlowego na gruncie przepisów regulujących działanie Centralnego Rejestru Beneficjentów Rzeczywistych

6 listopada 2019 r.

Autor: apl. radc. Marcin Kasprzyk

Na podstawie ustawy z dnia 1 marca 2018 roku o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (tj. Dz. U. 2019, poz. 1115) („**Ustawa**”) został utworzony Centralny Rejestr Beneficjentów Rzeczywistych („**Rejestr**”). Przepisy regulujące organizację i funkcjonowanie Rejestru weszły w życie co prawda już 13 października 2019 roku, niemniej jednak cezurą czasową nowej instytucji prawnej jest data 13 kwietnia 2019 roku,

ponieważ wyznacza ona termin, do którego niespełna pół miliona spółek prawa handlowego¹ wpisanych do Krajowego Rejestru Sądowego przed dniem wejścia w życie przepisów regulujących Rejestr jest zobowiązane do dokonania zgłoszenia do Rejestru.

W odniesieniu do spółek prawa handlowego, na których spoczywają wynikające z Ustawy obowiązki informacyjne w zakresie przekazywania danych do Rejestru, beneficjentem rzeczywistym w rozumieniu art. 2 ust 2. pkt 1 Ustawy jest osoba fizyczna lub osoby fizyczne sprawujące bezpośrednio lub pośrednio kontrolę nad spółką prawa handlowego poprzez posiadane uprawnienia, które wynikają z okoliczności prawnych lub faktycznych, umożliwiające wywieranie decydującego wpływu na czynności lub działania podejmowane przez spółkę lub nawiązywane są stosunki gospodarcze lub przeprowadzana jest transakcja okazjonalna. Przytoczona definicja w dalszej części precyzuje przypadki, w których dana osoba fizyczna jest traktowana jako beneficjent rzeczywisty w rozumieniu Ustawy. W praktyce status beneficjenta rzeczywistego będzie przysługiwał na ogół wspólnikowi spółki kapitałowej posiadającemu więcej niż 25% ogólnej liczby udziałów lub akcji spółki, bądź lub wspólnikowi posiadającemu więcej niż 25% ogólnej liczby głosów w takiej spółce (także jako zastawnik albo użytkownik, lub na podstawie porozumień z innymi uprawnionymi do głosu) oraz wspólnikowi spółki osobowej posiadającemu więcej niż 25% liczby głosów. W przypadku, gdy wspólnikiem jest osoba prawna, wówczas beneficjentem rzeczywistym będzie osoba sprawująca kontrolę nad podmiotem będącym takim wspólnikiem spółki, jeżeli osoba taka posiada więcej niż 25% ogólnej liczby udziałów lub akcji lub też posiada łącznie więcej niż 25% ogólnej liczby głosów w organie spółki (wspólnika) (także jako zastawnik albo użytkownik, lub na podstawie porozumień z innymi uprawnionymi do głosu), albo posiada w stosunku do takiej osoby prawnej (wspólnika) uprawnienia, o których mowa w art. 3 ust. 1 pkt 37 ustawy z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości (Dz. U. z 2019, poz. 351) („**u.rach**”). W przypadku udokumentowanego braku

¹ Według ostatnich dostępnych danych Głównego Urzędu Statystycznego przekazanych w opracowaniu „*Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2018 r.*” na dzień 31 grudnia 2018 roku w rejestrze REGON wpisanych było 489,900 spółek handlowych, w tym (i) 402,200 spółek z o.o., (ii) 9,900 spółek akcyjnych, (iii) 2,400 spółek partnerskich, (iii) 35,800 spółek jawnych, (iv) 35,800 spółek komandytowych oraz (v) 3,800 spółek komandytowo-akcyjnych.

możliwości ustalenia lub wątpliwości co do tożsamości osób fizycznych spełniających wskazane powyżej przesłanki, przyjmuje się że beneficjentem rzeczywistym jest osoba fizyczna zajmująca wyższe stanowisko kierownicze w spółce.

Zgodnie z definicją legalną zawartą w art. 55 Ustawy, Centralny Rejestr Beneficjentów Rzeczywistych jest systemem teleinformatycznym służącym przetwarzaniu informacji o beneficjentach rzeczywistych spółek wymienionych w art. 58 Ustawy. Stosownie do przytoczonego w poprzednim zdaniu przepisu obowiązek zgłaszania informacji o beneficjentach rzeczywistych oraz ich aktualizacji spoczywa na (i) spółkach jawnych, (ii) spółkach komandytowych, (iii) spółkach komandytowo-akcyjnych, (iv) spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością oraz (v) spółkach akcyjnych, z zastrzeżeniem spółek publicznych². Powyższe wyliczenie nie zawiera spółek partnerskich oraz prostych spółek akcyjnych. W związku z powyższym w odniesieniu do prostej spółki akcyjnej powstają wątpliwości czy obowiązki informacyjne wynikające z Ustawy dotyczą także prostej spółki akcyjnej. Z literalnego brzmienia przepisu art. 58 Ustawy taki obowiązek nie wynika. W zależności od odpowiedzi na pytanie czy prosta spółka akcyjna stanowi nowy typ spółki (odrębny od spółki akcyjnej typ spółki kapitałowej) czy też stanowi atypową spółkę akcyjną³, komentowany obowiązek będzie dotyczył takiej spółki, bądź nie. Z uwagi na relatywnie wysokie kary pieniężne przewidziane za niedochowanie obowiązków w zakresie zgłaszania informacji o beneficjentach rzeczywistych, odpowiedź na przedstawione pytanie nie ma znaczenia jedynie doktrynalnego, lecz posiada wymiar praktyczny. Zagadnienie to zasługuje jednak na odrębne opracowanie.

Zakres danych podlegających zgłoszeniu do Rejestru jest uregulowany w art. 59 Ustawy. Informacje te obejmują dane identyfikacyjne spółek osobowych oraz spółek kapitałowych, o których mowa powyżej, a to: (i) nazwę (firmę), (ii) formę organizacyjną, (iii) siedzibę, (iv) numer w Krajowym Rejestrze Sądowym oraz (v) numer NIP, jak również dane identyfikacyjne beneficjenta rzeczywistego i członka organu lub wspólnika uprawnionego do reprezentowania takich spółek, a to: (i) imię i nazwisko, (ii) obywatelstwo, (iii) państwo zamieszkania, (iv) numer PESEL albo datę urodzenia - w przypadku osób nieposiadających numeru PESEL oraz (v) informację o wielkości i charakterze udziału lub uprawnieniach przysługujących beneficjentowi rzeczywistemu.

Zgłoszenia w imieniu wskazanych powyżej spółek powinni dokonać odpowiednio wspólnicy uprawnieni do reprezentacji lub zarząd zgodnie z zasadami reprezentacji. Przepis art. 61 Ustawy milczy co do możliwości dokonania takiego zgłoszenia przez pełnomocnika. Wydaje się jednak, że brak argumentów przemawiających za niedopuszczalnością takiego rozwiązania. W szczególności brak regulacji znanej z art. 19e ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 roku o Krajowym Rejestrze Sądowym sprzed nowelizacji⁴, zgodnie z którą złożenie dokumentów finansowych, o których mowa w art. 69 u.rach. następuje w ten sposób, że „Zgłoszenie opatruje kwalifikowanym podpisem elektronicznym, podpisem zaufanym albo podpisem osobistym co najmniej jedna osoba fizyczna, której numer PESEL jest ujawniony w Rejestrze, wpisana jako uprawniona samodzielnie lub łącznie z innymi osobami do reprezentowania podmiotu, prokurent, syndyk, zarządca w postępowaniu restrukturyzacyjnym albo likwidator.”

² W rozumieniu ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych (Dz. U. z 2019, poz. 623) tj. spółek, w których co najmniej jedna akcja jest zdematerializowana w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o obrocie instrumentami finansowymi (tj. Dz. U. 2018, poz. 2286).

³ Spółki atypowe to spółki o strukturze jednego z ustawowych typów spółek, których kształt wykazuje ustawowo ukształtowane odchylenia od kształtu typowego (S. Włodyka, A. Szumański w: A. Szumański (red.), Prawo spółek handlowych. Tom 2A System Prawa Handlowego, Warszawa 2019, Legalis, Nb. 50). Przykładem spółki atypowej jest jednoosobowa spółka z o.o.

⁴ W obecnym stanie prawnym adwokat, radca prawny lub prawnik zagraniczny może dokonać zgłoszenia dokumentów finansowych na podstawie udzielonego mu pełnomocnictwa.

Ewentualne wyłączenie możliwości dokonania stosownego zgłoszenia przez pełnomocnika, wobec obowiązku opatrzenia przedmiotowego zgłoszenia kwalifikowanym podpisem elektronicznym lub podpisem potwierdzonym profilem zaufanym ePUAP, stwarza pewne utrudnienia przy dokonywaniu zgłoszeń w szczególności przez cudzoziemców. Wymóg złożenia kwalifikowanego podpisu elektronicznego pod zgłoszeniem wymusza posiadanie przez osobę dokonującą zgłoszenia podpisu certyfikowanego zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 910/2014 z dnia 23 lipca 2014 roku w sprawie identyfikacji elektronicznej i usług zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym oraz uchylające dyrektywę 1999/93/WE. Osoba dokonująca zgłoszenia może skorzystać z kwalifikowanego podpisu wydanego w innym kraju Unii Europejskiej niż Polska. Alternatywą dla kwalifikowanego podpisu elektronicznego jest podpis potwierdzony profilem zaufanym ePUAP. Jednak skorzystanie z możliwości podpisu profilem zaufanym ePUAP wiąże się z założeniem profilu zaufanego, poprzedzonym nadaniem numeru PESEL dla obcokrajowca, gdyż osoba nieposiadająca numeru PESEL nie będzie mogła założyć profilu zaufanego ePUAP.

Jednocześnie opatrzenie zgłoszenia podpisem w jeden ze wskazanych powyżej sposobów nie powinno stwarzać problemów dla członków zarządów spółek kapitałowych będących obcokrajowcami, gdyż zgodnie z nowelizacją u.rach. po dniu 1 października 2018 roku, stosownie do art. 45 ust. 1 pkt 1f przedmiotowej ustawy dokumenty finansowe sporządza się w formie elektronicznej oraz opatruje się kwalifikowanym podpisem elektronicznym lub podpisem potwierdzonym profilem zaufanym ePUAP. Artykuł 49 ust. 7 tej ustawy zawiera analogiczną regulację w odniesieniu do sprawozdań z działalności podmiotów wpisanych do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego. Natomiast stosownie do art. 52 ust. 2 oraz ust.3 pkt 2 przywołanej ustawy sprawozdanie finansowe oraz sprawozdanie z działalności wymaga podpisu wszystkich członków zarządu.

Dane podlegają zgłoszeniu do Rejestru pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia. Zgodnie z art. 61 ust. 4 *in fine* oraz ust. 5 zd. drugie Ustawy osoba dokonująca zgłoszenia jest obowiązana do jednoczesnego złożenia oświadczenia o następującej treści: *„Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.”*

W celu dokonania zgłoszenia do Rejestru należy na stronie internetowej portalu podatkowego pod adresem <https://crbr.podatki.gov.pl/adcrbr/#/> wybrać panel „Utwórz zgłoszenie” a następnie wypełnić formularz.

Stosownie do treści art. 60 ust. 1 Ustawy informacje o beneficjencie rzeczywistym powinny zostać przekazane nie później niż w terminie 7 dni od dnia wpisu (rejestracji) spółek, o których mowa powyżej do Krajowego Rejestru Sądowego oraz w terminie 7 dni od dnia wpisu (rejestracji) zmian w tym zakresie.

Artykuł 195 Ustawy przewiduje natomiast dla spółek zobowiązanych do przekazywania informacji i aktualizacji informacji o beneficjentach rzeczywistych wpisanych do Krajowego Rejestru Sądowego przed dniem wejścia w życie przepisów regulujących Rejestr sześciomiesięczny termin do dokonania takiego zgłoszenia. Powyższe oznacza, że przedmiotowy obowiązek powinien zostać wykonany do dnia 13 kwietnia 2020 roku.

Sankcją za niedokonanie zgłoszenia w powyższym terminie jest kara pieniężna nakładana na spółkę podlegającą obowiązkowi ujawnienia danych beneficjenta rzeczywistego w wysokości do 1.000.000 złotych.

Jakkolwiek cel regulacji Ustawy jakim jest walka z praniem pieniędzy oraz finansowaniem terroryzmu zasługuje na wysoką ocenę, powstanie Rejestru budzi poważane wątpliwości w odniesieniu do ochrony słusznie chronionych prawem interesów beneficjentów rzeczywistych, w szczególności prawa

do prywatności. Jawność Rejestru znacząco bowiem ułatwia dostęp do ujawnionych danych osobom niepowołanym.